

Asia: VN/3071/2020

Lausuntopyyntö hallinnon automaattisen päätöksenteon käyttöalaa ja läpinäkyvyyttä koskevista säännösluonnoksista

1. Automaattisen käsittelyn sallittu käyttöala

1.1. Miten arvioitte ehdotuksen lähtökohtaa *oikeudellisesti*?

-

Perustelut ja muutosehdotukset:

Käyttöalan määrittävä säännös on sääntelyn kannalta olennainen.

Käyttöalasäännöksen ensimmäinen momentti, jossa säädetään sääntöperusteisesta automaattisesta päätöksenteosta, on selkeä. Tältä osin pidetään myös hyvänä sitä, että avustava automatisaatio on jätetty sääntelyn ulkopuolelle. Säännöksen perusteella on selvää, että automaattista päätöstä ei voi tehdä, jos päätöksen laatiminen vaatii harkintaa. Koska avustava automaatio on jätetty sääntelyn ulkopuolelle, voitaisiin harkintaa vaativan päätöksen osakokonaisuuksia kuitenkin automatisoida (esim. tekniset laskenta ym. toimet) ja jättää harkintaa vaativat asiat käsittelijän tehtäväksi.

Käyttöalasäännöksen toinen momentti ja sen tarkoitus jää kuitenkin epäselväksi.

Säännösluonnoksen perusteluissa puhutaan automaattisen ratkaisun tekemisestä. Lisäksi perusteluosassa todetaan, että ”Säännöksen ulkopuolelle jää sellainen automatisaatio, joka on luonteeltaan avustavaa. Tällaista on esimerkiksi automaatio, joka valmistelee päätösluonnoksen käsittelijän työn pohjaksi siten, että käsittelijä tekee lopullisen päätöksen.” 2 momentin ehdotettu muotoilu ”Mitä edellä 1 momentissa säädetään, sovelletaan myös sellaiseen hallintoasian valmisteluun ja tosiasialliseen hallintotoimintaan, jolla on [vai: voi olla - - tai joka voi vaikuttaa?] oikeusvaikutuksia tai joka vaikuttaa vastaavalla merkittävällä tavalla asianosaiseen tai hallinnon asiakkaaseen” jättää liikaa tulkinnanvaraa säännöksen soveltamisen suhteen. Kun momentissa mainitaan hallintoasian valmistelu ja tosiasiallinen hallintotoiminta, säännös voi näin muotoiltuna ulottua lähes kaikkeen toimintaan ja myös avustavaan automaatioon. Säännösluonnoksen perustelutekstissä todetaan lisäksi, että ”Säännöksen 2 momentissa 1 momentin kriteerit ulotettaisiin valmistelutoimiin ja tosiasiallisiin hallintotoimiin silloin, jos niillä on itsessään oikeusvaikutuksia tai vastaavia merkittäviä vaikutuksia. Tällainen valmistelutoimi voi olla esimerkiksi TE-toimiston antama työvoimapolitiittinen lausunto, joka ei ole hallintopäätös, mutta joka merkittävästi vaikuttaa Kelan tai työttömyyskassan antamaan etuuspäätökseen.” Mikäli säännös

halutaan ulottaa koskemaan myös joitakin valmistelutoimia tai tosiasiallisia hallintotoimia, säännöksestä tulisi käydä selkeämmin ilmi mihin kaikkiin asioihin momentti soveltuu.

Tällä hetkellä työttömyyskassoissa voidaan käyttää apuna chatbottia, robotti voi ohjata saapuvia hakemuksia eri jonoihin, automatiikka voi ehdottaa asiakasta täydentämään puutteellista hakemustaan tai ohjata asiakasta ns. älykkäällä lomakkeen täytöllä, lähettää asiakkaalle ohjeita ja viestejä automaattisesti tai automaatti voi tehdä automaattista ansiopäivärahan maksatusta asiakkaalle selkeimmissä tapauksissa, joissa päivärahan määrässä ei tapahdu muutosta eikä asiakkaalle anneta päätöstä. Kaikkia mahdollisia 2. momenttia koskevia käyttötapauksia voi olla vaikea kartoittaa. Jos hallintoasian valmistelua ja tosiasiallisen hallintotoiminnan automatisointia rajoitetaan, voi sillä olla hyvin merkittäviä ja perustavanlaatuisia vaikutuksia käytännön toimintaan käsittelytyötä hidastaen ja asiakkaan asemaa heikentäen. Tämä tuskin kuitenkaan on ollut lainvalmistelussa tarkoituksena.

On selvää, että automaattisesta päätöksenteosta täytyy säätää selkeästi ja tarkkarajaisesti. Muilta osin toivotaan, että käyttöalasäännös olisi pikemminkin salliva kuin rajoittava ja että tosiasiallista hallintotoimintaa ja hallintotoimen valmistelua ei rajoitettaisi, kuten ei ollut tarkoitus rajoittaa myöskään avustavaa automatisaatiota.

Työttömyyskassojen Yhteisjärjestön näkemyksen mukaan automaattista päätöksentekoa tulisi arvioida toimeenpanijakohtaisesti. Tällä tarkoitetaan sitä, työttömyyskassa arvioi automaattisen päätöksenteon mahdollisuuksia omassa toiminnassaan itsenäisesti siitä riippumatta, onko työvoimapolitiittinen lausunto annettu automaattisesti, manuaalisesti vai osittaista automaatiota käyttäen. Toisin sanoen työttömyyskassa soveltaisi automaattista päätöksentekoa koskevaa säännöstä niissä tilanteissa, joissa työttömyyskassa voi antaa täysin automaattisen päätöksen, vaikka työvoimapolitiittisen lausunnon antamisessa olisi käytetty harkintaa.

1.2. Kysymys viranomaisille ja julkista hallintotehtävää hoitaville yksityisille: Miten arvioitte ehdotuksen lähtökohtaatoiminnassanne automatisoitavien asiaryhmien kannalta?

-

Perustelut ja lisätiedot:

-

1.3. Kysymys viranomaisille ja julkista hallintotehtävää hoitaville yksityisille: Millaisia 2 momentin määritelmän mukaisia tilanteita tunnistatte toiminnassanne?

Ks. vastaus edellä.

1.4. Tulisiko myös muun kuin 2 momentissa tarkoitetun avustavan tai valmistelevan automaation käyttöä säännellä hallinto-oikeudellisesti?

-

Perustelut ja muutosehdotukset:

-

1.5. Muut huomiot käyttöalasääntelystä:

-

2. Oikeussuojakeinot

2.1. Ehdotettu 25 a §:n muotoilu mahdollistaa myös oikaisuvaatimuksen käsittelyn automaattisesti. Miten arvioitte ehdotusta tältä osin?

Oikaisuvaatimuksen automaattisen käsittelyn tulee olla mahdollista.

Perustelut ja muutosehdotukset:

On selvää, että silloin kun oikaisuvaatimuksen käsittely edellyttää tapauskohtaista harkintaa, ei asiaa voida ratkaista automaattisessa menettelyssä. Jos kyse on täysin kaavamaisesta oikaisumenettelystä, ei välttämättä ole löydettävissä erityistä perustetta rajoittaa oikaisuvaatimuksen tekemistä automaattisen päätöksenteon kautta. Päätökset tehdään joka tapauksessa virkavastuuta noudattaen, joten toimijalle voisi jättää omaa harkintavaltaa menettelysääntöjen ja oikaisuvaatimusten käsittelyn tarkoituksenmukaiselle toteuttamiselle.

Oikaisuvaatimuksen voisi ratkaista käyttöalasäännöksen 1 momentin mukaisesti automaattisesti vain silloin, kun oikaisuvaatimus voidaan yksiselitteisesti johtaa [suoraan] ratkaisuun vaikuttavista seikoista ja selvityksistä sekä [asiaan] sovellettavista oikeussäännöistä.

2.2. Mitkä muut menettelyt toteuttaisivat tehokkaasti oikeussuojaa automaattisen päätöksenteon yhteydessä?

-

2.3. Kysymys viranomaisille ja julkista hallintotehtävää hoitaville yksityisille: mitä soveltamanne lainsäädännön oikeussuojakeinoja pidätte tässä yhteydessä tehokkaina ja miksi?

-

2.4. Muut huomiot oikeussuojakysymyksistä:

-

3. Tietosuojaja

3.1. Miten arvioitte tätä koskevaa kantaa?

Eryteisistä suojatoimista ei ole tarpeen säätää.

Perustelut ja muutosehdotukset:

Työttömyyskassojen Yhteisjärjestö ry katsoo, kuten muistiossa on esitetty, että viranomaista ja julkista hallintotehtävää hoitavaa yksityistä koskevat hallintolain ja erityislainsäädännön menettelysäännökset ovat riittäviä. Näin ollen erityisiä automaattisiin hallintopäätöksiin liittyviä suojatoimia ei liene tarpeen säätää.

3.2. Tulisiko yleislakiin sisällyttää suojatoimia erityisiin henkilötietoryhmiin tai ns. valtiosääntöisesti arkaluonteisiin tietoihin (esimerkiksi sosiaalihuollon tarve) liittyen?

-

Perustelut ja muutosehdotukset:

-

3.3. Muut huomiot tietosuojakysymyksistä:

-

4. Käsittelyn julkisuus ja läpinäkyvyys

4.1. Pidättekö ehdotettua lähestymistapaa oikeana?

-

Perustelut ja muutosehdotukset:

-

4.2. Kannatatteko lisätietojen antajaa koskevaa muutosehdotusta (HL 44 §:n 1 momentin 4 kohta)?

Kyllä

Perustelut ja muutosehdotukset:

-

4.3. Kannatatteko automaattisesta käsittelystä ilmoittamista koskevaa muutosehdotusta (HL 44 §:n 1 momentin 5 kohta)?

Kyllä

Perustelut ja muutosehdotukset:

-

4.4. Kannatatteko ehdotusta hallintoasioiden automaattista käsittelyä koskevan kuvauksen julkaisemisesta?

-

Perustelut ja muutosehdotukset:

Katsotaan riittäväksi, että hallintoasioiden automaattisesta käsittelystä annetaan keskeiset tiedot. Lähdekoodi kuuluu pääsääntöisesti liikesalaisuuden piiriin, eikä sen julkaiseminen toisi asiassa lisäarvoa, koska päätöksentekosääntöjen tulisi olla päätöksen saaneen asiakkaan näkökulmasta ymmärrettävässä muodossa. Tältä osin kannatetaan muistiossa esitettyä näkemystä siitä, että tarvetta algoritmien/lähdekoodin julkaisemiselle ei olisi.

4.5. Millaisia tietoja automaattista käsittelyä koskevaan kuvaukseen tulisi sisältyä?

-

4.6. Muut julkisuutta ja läpinäkyvyyttä koskevat huomiot

-

5. Muut huomiot

5.1. Muut huomiot ehdotetusta sääntelystä

-

Villman Aki
Työttömyyskassojen Yhteisjärjestö ry